

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

COMBAT HORTING AND ACTIVITIES OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES

ІРШІНЬ – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ***

**14-15 липня 2020 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 24.07.2020 № 7).*

Науковий керівник конференції

Пашко П. В. – ректор Університету державної фіскальної служби України, доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, проректор з питань підготовки кадрів податкової міліції – начальник Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету:

Єрмоєнко Е. А. – професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету ДФС України, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Грищук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України;

Гарбовський Л. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету ДФС України.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 липня 2020 року) / уклад.: Е. А. Єрмоєнко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – 430 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Університетом державної фіскальної служби України. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

ЗМІСТ

Кукушкін К. М., Єрмоєнко Е. А. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом	6
Грищук В. А., Єрмоєнко Е. А., Чмелюк В. В., Біла В. Р., Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг у комплексі функціональної та професійної підготовки курсантів до служби в правоохоронних органах	14
Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників правоохоронних органів	28
Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу	40
Єрмоєнко Е. А. Підготовка спортсменів бойового хортингу	55
Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу	63
Чмелюк В. В., Єрмоєнко Е. А., Біла В. Р., Грищук В. А., Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг у системі фізичного виховання студентів і курсантів	72
Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони	95
Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях	110
Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти	128
Єрмоєнко Е. А. Виховання вольових якостей особистості у процесі занять бойовим хортингом ..	138
Єрмоєнко Е. А. Поняття фізичної культури особистості у системі бойового хортингу	157
Єрмоєнко Е. А. Психологічне забезпечення високих спортивних досягнень у бойовому хортингу	171
Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійного вдосконалення співробітників органів внутрішніх справ	185
Єрмоєнко В. Е., Єрмоєнко Е. А. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу	195
Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти	215
Єрмоєнко Е. А. Фізіологічні та біохімічні аспекти фізичної підготовки співробітників поліції у процесі занять бойовим хортингом	225

МЕТОДИКА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ БОЙОВИМ ХОРТИНГОМ

Кукушкін К. М.,
Єрмоєнко Е. А.

Актуальність дослідження. Враховуючи особливості сучасного етапу суспільно-політичного розвитку України, що склалися після Революції Гідності, та обставин, пов'язаних з анексією Автономної Республіки Крим та збройною агресією Росії на сході України, значно зросла роль військово-патріотичного виховання школярів, а також значимість їх інтелектуальної, вольової, духовно-моральної та фізичної підготовки до подальшого життя як національно свідомих громадян-патріотів своєї Батьківщини готових до подальшої її соціально-економічної і культурної розбудови на шляху демократичного національного відродження та захисту її суверенітету і територіальної цілісності [9–16; 22–27].

Як показав час, гібридна війна Кремля проти України почалась задовго до відвертого сучасного вторгнення. Окупація починалась із завдання потужного інформаційного удару по українському гуманітарному сектору. Серед головної зброї, використаної в інформаційній війні, можна сміливо назвати заборону української мови [1], агресивну русифікацію багатьох регіонів України, тотальну пропаганду міфології “русского мира”, нав'язування сентиментів до тоталітарної спадщини Радянського Союзу і його окупаційних завоювань щодо вільних народів – і навіть насадження ностальгії по Російській імперії та прищеплення почуття вини перед російськими деспотами, які самі зреклися Російського царського престолу на початку ХХ-го століття.

Все це відображалось як в ідеології антиукраїнського за своїм характером режиму кримінальної хунти Януковича, так і в роботі деяких громадянських інститутів, особливо на Сході і Півдні України. Провідниками антиукраїнської інформаційної війни Кремля в Україні були такі напрями, як радянська тоталітарна ігрова система “Зарниця”, такі антиукраїнські феномени, як “Верное казачество” та різні проросійські “кадетські” рухи. Всі ці деструктивні щодо українського суспільства явища радянсько-російського походження на традиціях окупаційних тоталітарних систем нав'язували українцям, і перш за все українській молоді, принципи служіння “вітчиму” (від “Вітчизна” – як “аналогу” цього слова від російського “Отечество”, нав'язаного українцям в періоди російської окупації України і походить в українській мові, вірогідно, від слова “вітчим”), а не Батьківщині – Україні. Як результат було виховано тисячі колаборантів і сепаратистів не лише в Криму і на Донбасі, але й по всьому Півдню і Сходу України, де Кремль вирішив створити міфічну “Новоросію”, порушуючи право українського народу на самовизначення і на територіальну цілісність Української Держави [2].

Водночас, в останні роки українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції та досвіду щодо виховання патріотизму у дітей та молоді і як наслідок в українському суспільстві наростає тривога за долю дітей, школярів та молоді, що виражається в таких основних характеристиках:

- 1) швидкому зниженні освітнього і культурного потенціалу підростаючого покоління;
- 2) подальшій моральної деградації покоління в цілому, вираженої, зокрема, як в криміналізації свідомості і поведінки, так і в зниженні морального порогу дозволеного;
- 3) різкому злеті наркоманії, алкоголізму практично у всіх шарах суспільства, переході цього явища в некерований режим і як наслідок – руйнування генофонду;
- 4) реальному розриві наступності поколінь не тільки за ідеологічними, а й за моральними характеристиками.
- 5) знеціненні своєї країни у багатьох молодих людей, які не вважають себе її частиною, їх бажанні виїхати за кордон.

Не менше важливим на сьогодні залишається вирішення проблеми оздоровлення нації та визначення нових пріоритетів у цій сфері. Тому проблема виховання в учнів інтересу до занять фізичною культурою в закладах загальної середньої освіти та у позаурочний час набуває дедалі більшої актуальності. Необхідність її всебічного дослідження також пояснюється поступовим зниженням в учнів інтересу до фізичної культури [17–21; 28].

З огляду на викладене, за останні роки в державній політиці України в сфері виховання відбулися істотні зміни щодо оцінки місця і ролі патріотичного виховання в цілому та військово-патріотичного виховання зокрема. Так, потребу у військово-патріотичному вихованні особистості визначено в законах України, указах Президента України, нормативно-правових актах Уряду України, інших

актах законодавства. Так, про пріоритетність ролі військово-патріотичного виховання школярів свідчать такі нормативні документи як: Укази Президента України: від 18 травня 2019 року № 286/2019 “Про Стратегію національно-патріотичного виховання”, від 13 жовтня 2015 року № 580/2015 “Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки”, від 12 червня 2015 року № 334/2015 “Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді”, від 24 березня 2015 року № 169/2015 “Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни”, від 11 лютого 2015 року № 69/2015 “Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні”; постанови Верховної Ради України: від 17 січня 2017 року № 1822-VIII “Про встановлення Дня українського добровольця”, від 12 травня 2015 року № 373-VIII “Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді”; постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2018 року № 845 “Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання”; розпорядження Кабінету Міністрів України: від 18 жовтня 2017 року № 743-р “Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2017–2020 роки”, від 8 вересня 2009 року № 1494 “Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини”; накази Міністерства освіти і науки України: від 31 травня 2017 року № 519 “Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні”, від 16 червня 2015 року № 641 “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти”, інші акти законодавства України.

З метою оптимізації виховання патріотизму у школярів як найважливішої духовно-моральної й громадянської цінності актуалізується проблема пошуку й дослідження нових методик, що сприяють підвищенню ефективності виховного процесу під час організації і здійснення військово-патріотичного виховання школярів закладів загальної середньої освіти в процесі занять з різних предметів шкільної програми, зокрема з предметів “Захист України” та з фізичної культури, а також позакласної роботи, яка має широкий спектр напрямів щодо формування особистості учнів.

Відзеркалюючи соціальний, економічний, оборонний, культурний та духовний потенціал української держави, військово-патріотичне виховання особистості виступає як особлива, історично обумовлена форма соціальної практики, яка містить ідеологічні, навчально-методичні, програмно-нормативні, теологічні та організаційно-педагогічні складові, які покликані задовольнити потребу суспільства у військово-патріотичному вихованні учнів на національних традиціях Українського народу [3].

Одним із дієвих засобів військово-патріотичного, морально-етичного та фізичного виховання дітей є бойовий хортинг, який сприяє вихованню особистості з високою внутрішньою культурою та гармонійному формуванню фізичного апарату людини. У патріотично налаштованого спортсмена завжди з'явиться сила волі і бажання перемогти, навіть у складній ситуації і надмірному навантаженні. Патріотизм являє собою моральний фундамент особистого самовиховання, суспільного і державного устрою, опору життєспроможності національної виховної ідеї бойового хортингу, одна із першочергових умов ефективності функціонування системи соціальних і державних інститутів в нашій державі [4].

Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України, заснований на культурних, оздоровчих і бойових традиціях Українського народу. Він є багаторічним спеціально організованим процесом навчання, всебічного розвитку, морально-етичного і фізичного виховання та оздоровлення дітей і молоді. У системі бойового хортингу містяться ефективні форми і методи військово-патріотичного виховання школярів та допризовної підготовки учнівської молоді, зорієнтовані на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Батьківщини, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби [5].

Проблеми патріотичного виховання підростаючого покоління досліджувалися багатьма вітчизняними і зарубіжними філософами, педагогами, психологами. Так, моральні аспекти патріотизму розкрито в працях Й. Песталоцці, А. Дістервега, Г. Сковороди, В. Сухомлинського; патріотизм як принцип національного виховання – І. Беха, Г. Ващенко, О. Вишневецького, В. Івашковського, І. Огієнка, Ж. Петровича, С. Русової, К. Ушинського, К. Чорної, Л. Чупрій та інших.

Виховання як компонент громадянського виховання досліджували П. Ігнатенко, Н. Косарева, Л. Крицька, В. Поплужний, М. Фіцула. Важливими є праці О. Вишневецького, Т. Завгородньої, П. Кононенка, В. Кузя, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, П. Щербаня. В працях цих авторів теоретично осмислюються нові підходи до здійснення патріотичного виховання молоді людини в сучасних умовах.

Проблему активізації навчально-виховного процесу з фізичної культури та фізкультурно-спортивної діяльності досліджували О. Артюшенко, А. Артюшенко, Б. Ашмарін, В. Бауер, В. Белорусова, І. Боян, Б. Ведмеденко, Г. Власюк, А. Внуков, К. Волков, З. Джумаєв, А. Дубогай, П. Дуркін, М. Зубалій, Є. Ільїн, І. Келишев, М. Козленко, М. Кутєпов, Г. Мейксон, В. Новосельський, О. Остапенко, О. Петров, С. Сичов та інші. В наукових працях зазначених авторів пропонуються шляхи активізації занять з фізичної культури за умови формування навчальної мотивації, мобілізації та інтересу школярів на основі задоволення потреб учнів у русі, грі, змаганнях, пізнавальній активності, вдосконалення праці вчителя фізичної культури, його взаємодії з окремими учнями й колективом класу.

На сьогодні надзвичайно актуальними є наукові розробки М. Баки, Є. Василенко, В. Ганчева, З. Діхтяренко, С. Дятленка, Е. Єрьоменка, С. Жеваги, Т. Круцевич, В. Платонова та інших, в яких досліджуються питання військово-патріотичного та фізичного виховання молоді, у тому числі засобами бойового хортингу.

Постановка проблеми військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу зумовлена особливостями сучасних процесів у суспільно-політичному розвитку України, недостатньою її науково-методичною розробленістю та низькою ефективністю вирішення проблем військово-патріотичного виховання школярів, а також потребою українського суспільства в цілому та сфери освіти зокрема в оптимізації процесу військово-патріотичного виховання підростаючого покоління в закладах загальної середньої освіти.

Метою статті є розкриття сучасних методик військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом.

Виклад основного матеріалу. Програма військово-патріотичного виховання бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти являє собою комплексну систему, яка передбачає різнопланову освітню діяльність щодо закріплення знань з предметів “Захист України” та з фізичної культури, географії, біології, а також позакласної роботи під час занять в секціях та гуртках бойового хортингу з вивчення прийомів прикладного бойового хортингу, самозахисту, медичної допомоги, основ здоров’я та здобуття практичних навичок для використання в повсякденному житті та в екстремальних умовах, у тому числі під час служби в армії.

Метою військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу є: військово-патріотичне виховання підростаючого покоління, формування особистості патріота і громадянина, стійкої мотивації щодо необхідності безпечної життєдіяльності та здорового способу життя, уникнення шкідливих звичок, придбання і закріплення навичок дій в небезпечних ситуаціях побутового та громадського походження, набуття морально-психологічних та фізичних якостей для спроможності виконувати обов’язки із захисту Батьківщини.

Завдання військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу: оволодіння основними навичками збереження особистої та суспільної безпеки, надання само- і взаємодопомоги в екстремальних ситуаціях, зміцнення морально-вольового стану і фізичного розвитку учнів, ознайомлення з основами рятувальної справи, надання базової фізичної та спеціальної фізичної підготовки для майбутньої служби в підрозділах Збройних Сил України, інших військових формуваннях, виховання екологічної культури учнів, активна участь у діяльності Національної федерації бойового хортингу як в Україні, так і за її межами.

Програм військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу, створена шляхом накопичення відповідної навчально-методичної бази і реалізується за допомогою різних форм проведення занять: теоретичні заняття за різноманітними напрямками виховного характеру, практичні навчально-тренувальні заняття з національного виду спорту бойового хортингу, тренування з прикладного розділу бойового хортингу, туристські походи та подорожі, відвідування історичних місць, місць козацької слави, участь у змаганнях.

Враховуючи вікові та фізіологічні особливості учнів різного віку програма військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу у закладах загальної середньої освіти розрахована на два рівні навчання:

початковий рівень для дітей віком від 6 до 13 років, якому характерне початкове сприйняття проблем з одночасним знанням українських традицій та зацікавленістю школярів у патріотичному

вихованні через пісні, вірші, оповідання, зустрічі з відомими людьми, спортсменами тощо;

основний рівень для юнаків і дівчат віком від 14 до 17 років, який характеризується помітним розумінням тематики, необхідністю самовиховання, здатністю учнів позитивно сприймати та разом з елементами бойового хортингу додатково вивчати такі напрями (дисципліни): допризовна військова підготовка, стройова дисципліна, вогнева підготовка (за можливості закладу освіти); прикладний розділ бойового хортингу, основи самозахисту, прикладна фізична підготовка, гімнастика, акробатика, метання, спортивні ігри; безпека життєдіяльності та цивільний захист особи; топографія, туризм, спортивне орієнтування; етнічні бойові та оздоровчі традиції козацтва.

У процесі проведення зазначених занять тренери-викладачі бойового хортингу підкреслюють надзвичайну роль позитивних особистісних якостей учнів, поширюючи національні ідеї патріотичного виховання та формування позитивного образу дітей та юнацтва [29–36].

Надзвичайно яскравим прикладом української героїки, сили духу та самоорганізованості являє українське козацтво. Козацьку традицію потрібно черпати перш за все з тих періодів, коли козаки ще не були затягнуті в кабалу деспотичного Московського Царства і стали служити “Царю и Отечеству”. Взірцями козацького періоду мають бути особистості, які служили “Богу і Україні”, як було до російського поневолення, а це Петро Сагайдачний, Іван Богун, Іван Виговський, Кость Гордієнко та інші визначні українські військові діячі, які розуміли, що Україні потрібно триматися подалі від деспотичної Московії з її ординськими традиціями [2].

Козацька доба в історії України принесла як самій Україні так і світу нову, виключно ефективну, багаторівневу систему загального та військово-патріотичного виховання. У реалізації національної оздоровчої та виховної ідеї козацтво утворило унікальний потужний соціальний військово-демократичний устрій, здатний захистити власні політичні та соціально-економічні інтереси. Козацькі демократичні, бойові та оздоровчі традиції сконцентрували у собі багатовіковий досвід української спільноти, дух і звичаї людей, несли у собі сильний, здоровий, виховний характер, який є природно зрозумілим для кожного українця і духовно на генному рівні підтримується кожним патріотом держави. Здорові філософські погляди на життя, принципи гігієни тіла, тверезість і відповідальність, правила поведінки у колективі, норми суспільної моралі, мета та завдання існування, а також засоби їх досягнення надзвичайно чітко та систематизовано передавалися від покоління до покоління у вигляді козацьких карбів – коротких речень, що мали форму прислів'я та були частинами великої піраміди системи теоретично-практичних і духовних засад, вершину якої складала козацькі перекази, вірші, пісні, казки, танці і бойова рухова спадщина у вигляді елементів самозахисту та прийомів прикладної самооборони, які тепер носять назву – бойовий хортинг. Мистецтво вєдння сутички передавалося кожним козаком, який пройшов багаторічний вишкіл на Запорозькій Січі, отримав гарт у бойових походах та щоденній козацькій військовій справі, ставав носієм кращих технічних, гуманітарних та економічно-господарських знань і, саме головне, ставав свідомим духовним носієм та захисником української етнічної бойової та культурної традиції.

Бойовий хортинг, як бойова і виховна система за своїм духом підходить і позитивно сприймається козацькими організаціями в Україні. Національна федерація бойового хортингу плідно співпрацює з такими організаціями, оскільки козацтво завдяки унікальній системі військового, загальноосвітнього і патріотичного вишколу і сьогодні зберігає власну самобутність і внутрішню життєву силу, утворюючи ідейне, ментальне і фізичне підґрунття для відтворення української державності та формування системи безпеки і захисту національних інтересів України. Спільно з козацькими та іншими патріотично налаштованими організаціями Національна федерація бойового хортингу здійснює військово-патріотичне виховання молоді за такими методами:

особистий приклад тренера-викладача (діяльність вихователя, який є взірцем для молоді і забезпечує педагогічні та дисциплінарні вимоги системи бойового хортингу;

формування у молодих людей впевненості в суспільній корисності діяльності з підготовки до захисту України;

проведення змагань як з бойового хортингу, так і з військово-прикладних видів;

самопідготовка учнів (проводиться як процес активного формування і самовдосконалення учня, виховання почуття патріотизму, яке реалізується шляхом самозобов'язання, самостійного навчання та самоконтролю).

Військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу може здійснюватися у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв, військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, учасниками бойових дій, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування в закладах загальної середньої освіти [37–40].

Однією з основних форм військово-патріотичного виховання є військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зв'язків клубів та гуртків бойового хортингу з ветеранськими організаціями, військовими частинами, військовими закладами вищої освіти з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання учнів, виховання у них громадянських почуттів та якостей сильної особистості, готової до захисту Батьківщини [6].

Важливу роль у фізичній підготовці школярів старших класів до військової служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях мають безпосередні заняття з бойового хортингу у спортивних залах. На заняттях з бойового хортингу формуються якості, які необхідні майбутньому солдатів: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів.

Також ефективними є відвідування юними школярами-хортингістами додаткових занять з викладачами предмету “Захист України” з допризовної підготовки. Під час таких занять учні ознайомлюються із специфікою військової праці, вивчають принципи підготовки до виконання обов'язків солдата, дізнаються про особливості служби в Збройних Силах України, інших військових формуваннях, виховують в собі якості, необхідні майбутньому воїнові. Програма допризовної підготовки предмету “Захист України” дозволяє під час вивчення кожної теми використовувати матеріали із життя воїнів у мирний час і поширювати на уроках приклади героїчного минулого Українського народу та його Збройних Сил, а також подвиги Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, під час спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією. На таких заняттях також відбувається ознайомлення учнів з текстом військової присяги, що дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей майбутніх воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні Сили України, за Батьківщину, яку потрібно вміти захищати [7].

З метою успішної виховної роботи за напрямом військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу тренер-викладач здійснює такі заходи і використовує такі методи:

здійснює заходи з військово-патріотичного виховання та планує відповідні заходи для проведення в позаурочний час;

контролює морально-етичний стан учнів і надає їм постійно допомогу, проводить бесіди;

залучає до військово-патріотичної роботи в групу бойового хортингу шефські ветеранські організації, військові частини, актив батьків, інші патріотичні та козацькі громадські організації;

підтримує постійні контакти з викладачем предмета “Захист України” з питань організації військово-патріотичної роботи з учнями;

планує й організовує роботу з військово-патріотичного виховання учнів у групі, яку він тренує;

бере участь у проведенні загальношкільних патріотичних заходів;

забезпечує активну участь юних школярів-хортингістів в різних заходах з військово-патріотичного виховання;

надає допомогу викладачеві предмета “Захист Вітчизни” у створенні необхідних умов для оволодіння учнями військовими знаннями та навичками;

сприяє підвищенню військових знань шляхом залучення учнів до військово-технічних гуртків, конкурсів, тематичних вечорів, олімпіад, інших заходів, які проводяться в школі з метою підготовки учнів до військової діяльності;

використовує навчальний матеріал із теоретичного та практичного розділу програми бойового хортингу в позакласній роботі з військово-патріотичного виховання;

здійснює керівництво роботою гуртка з бойового хортингу, максимально використовуючи гурткові заняття для проведення військово-патріотичного виховання [8];

допомагає організувати читацькі конференції, вечори, огляди, конкурси, виставки, зустрічі, перегляди кінофільмів тощо на військово-патріотичні теми.

Зважаючи на те, що у кожному закладі освіти конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу визначається з урахуванням інтересів, можливостей, знань окремих вчителів, тренерський і викладацький колектив з бойового хортингу бере на себе частину відповідальності разом з викладачами закладу за проведення патріотичних заходів.

Також, в сучасних умовах поряд із зростанням виховної функції закладів освіти підвищується роль сім'ї у вихованні дітей, підсилюється значення суспільного виховання. У зв'язку з цим виховна робота засобами бойового хортингу проводиться разом із батьками [41–45]. Ефективно розвинена секція або клуб з бойового хортингу, у якому працює кваліфікований фахівець у повній мірі може стати центром виховної роботи в мікрорайоні і широко використовувати допомогу громадськості та батьків у роботі з військово-патріотичного виховання учнів.

З метою поліпшення військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу з

батьками учнів проводяться такі заходи:

роз'яснення батькам завдань військово-патріотичного виховання учнів;

ознайомлення батьків з основними методами військово-патріотичного виховання в системі бойового хортингу;

залучення батьків до участі у роботі гуртка з бойового хортингу, в позакласній та позашкільній роботі та надання допомоги в проведенні спортивних змагань, навчально-методичних та кваліфікаційних семінарів, походів, екскурсій, військових ігор, керівництві гуртком, бесід з учнями на патріотичні теми, різноманітних форм спільної пошукової і творчої діяльності.

Різнманітні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення при вмілому педагогічному керівництві з боку тренера-викладача з бойового хортингу допоможуть збагатити як фізкультурно-оздоровчу, так і військово-патріотичну роботу з учнями.

Своєю чергою батьки можуть застосовувати такі форми та методи військово-патріотичного виховання учнів у сім'ї: ознайомлення дітей із сімейними бойовими, трудовими та спортивними традиціями; бесіди про героїчні подвиги Українського народу; читання та обговорення з дітьми книг на військово-патріотичну тематику; спільний перегляд героїко-патріотичних фільмів, телевізійних передач; заохочення дітей до участі в догляді за пам'ятниками та могилами воїнів, надання допомоги інвалідам війни; розвиток інтересу до військової професії і служби у Збройних Силах України; моральна підтримка у досягненні результатів у бойовому хортингу; спільна з дітьми фізична підготовка, збереження загального здоров'я та загартування дітей.

Досвід роботи кращих організацій, клубів, гуртків та секцій з бойового хортингу показує, що військово-патріотичне виховання учнів у дусі постійної готовності до захисту своєї Батьківщини необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо. У цьому напрямі розроблено систему вправ та елементів прикладної фізичної підготовки з бойового хортингу.

Для викладання прикладних елементів бойового хортингу застосовуються такі методики: визначення рівня фізичної підготовленості учнів; розучування і тренування вправ на розвиток сили, швидкості, витривалості; спортивні та військово-прикладні ігри; основи самозахисту; самостраховка; підвідні та підготовчі вправи; поняття про необхідну самооборону, захист від ударів рукою, ногою; нанесення ударів, захвати, звільнення від захватів; розучування елементів бойового хортингу; захист від раптового нападу; прийоми боротьби з декількома противниками; тренування у виконанні базової спортивної і прикладної техніки хортингу; прийоми відновлення та лікування у разі небезпечних уражень і поранень.

З практичної точки зору методика освоєння прикладного розділу бойового хортингу повністю відповідає потребам підготовки молодого воїна до служби, але опинившись в реальній армії, молодий солдат мусить швидко засвоїти багато знань та навичок, а оскільки часу для адаптації до реальних умов служби в нього немає, тому система бойового хортингу прагне максимально залучити ветеранські та козацькі громадські організації до військово-патріотичного виховання та допризовної підготовки молоді. З цього напрямку проводиться відповідна інформаційно-пропагандистська робота. Адже у виховній сфері жодна національна програма, жоден нормативно-правовий документ нічого не варті, якщо в окремій громаді окремий хлопець чи дівчина не відчують їхньої дії та здорового, сильного духу національної спадщини. У час надзвичайного розвитку військової техніки, коли кожного дня світове суспільство довідується про нові винаходи у сфері ведення війни, коли майже до нуля зменшується вірогідність випадкової війни і значно зростає вірогідність війни планової, цілеспрямованої надзвичайної ролі набуває сама людина, як вирішальний чинник з будь яких питань у суспільних відносинах. Ні найбільш сучасна техніка, ні навіть найкраще командування не зможуть самостійно вирішити та подолати наслідки розв'язання війни.

Людина, її сильна воля, її твердий характер, висока мораль є головними і вирішальними у боротьбі. Завжди краще воює той, хто принциповіший, хто стійкіший морально, твердіший характером і сильніший жертовною любов'ю до України, тому система військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу за підтримки керівництва навчальних закладів проводить конкретну роботу щодо залучення дітей та юнацтва до спортивних залів, і системно та поступово формує в них почуття патріотизму, любові до Батьківщини та готовності до її захисту.

Висновок. Таким чином, урахуовуючи сучасні складні умови соціально-економічного та політичного розвитку України, виникла нагальна потреба у нових методах і формах військово-патріотичного виховання школярів із застосуванням засобів сучасного національного виду спорту бойового хортингу та, у зв'язку з цим, нових підходах до визначення сутності, змісту і завдань військово-патріотичного виховання.

Процес реалізації завдань військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового

хортингу направлений на формування в учнів почуття патріотизму, любові до Батьківщини, Українського народу, його історії, традицій, культурних та історичних цінностей; громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи; формування здібностей для аналізу зовнішньо- та внутрішньополітичної обстановки, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події й підтримувати належну обороноздатність країни; формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, досягнення відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості; підвищення престижу військової служби, військової професійної орієнтації молоді; підготовку до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях для захисту суверенітету і територіальної цілісності України.

Отже, військово-патріотичне виховання школярів засобами бойового хортингу – самостійний напрям виховання, методологічною основою якого є концептуальні положення щодо розвитку військово-патріотичного виховання допризовної молоді, виховання патріота і громадянина, формування у школярів високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання свого конституційного обов'язку й відповідального ставлення до майбутньої військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадьора С. М. Бойовий хортинг у впровадженні науково-методичної літератури з рекреації і фізичної реабілітації спортсменами підліткового та студентського віку / С. М. Бадьора, Е. А. Єрмоєнко, М. В. Тимчик, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 190–199.
2. Біла В. Р. Бойовий хортинг у програмі навчання і професійно-прикладної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей закладів вищої освіти України / В. Р. Біла, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук, О. А. Бухтіяров // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2019. – Вип. 11. – С. 6–19.
3. Бойко В. Ф. Бойовий хортинг та психологічні особливості підготовки спортсменів / В. Ф. Бойко, З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 46–55.
4. Бойко В. Розвиток силових якостей у студентів-хортингістів / В. Бойко, І. Малинський, Е. Єрмоєнко, З. Діхтяренко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 7. – С. 104–112.
5. Болтівець С. І. Бойовий хортинг як засіб виховання справедливості в молодших школярів у процесі гурткових занять / С. І. Болтівець, Е. А. Єрмоєнко, О. А. Остряньська, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 148–160.
6. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг – система національно-патріотичного виховання дітей та молоді / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 61–70.
7. Діхтяренко З. М. Бойовий хортинг та значення патріотичних цінностей у процесі виховання спортсменів молодшого шкільного віку / З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 6–18.
8. Діхтяренко З. М. Бойовий хортинг у комплексі навчально-виховних засобів загальноосвітньої школи / З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 6–21.
9. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі фізичного виховання студентів і курсантів / Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк, В. Р. Біла, В. Л. Гришук // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 52–60.
10. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.
11. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.
12. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.
13. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 10 (118) 19. – С. 49–56.

14. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.
15. Єрмоєнко Е. А. Виховний потенціал та філософська основа бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 147–157.
16. Єрмоєнко Е. А. Вплив здоров'я на біомеханічні показники серця спортсменів вищої кваліфікації за результатами даних ехокардіографії / Е. Єрмоєнко, В. Чибісов, О. Говоруха, Ю. Рейдерман // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2015. – Вип. 4. – С. 92–103.
17. Єрмоєнко Е. А. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.
18. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.
19. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.
20. Єрмоєнко Е. А. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.
21. Єрмоєнко Е. А. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 123–134.
22. Єрмоєнко Е. А. Морально-психологічне супроводження спортсменів бойового хортингу в стресових ситуаціях у процесі змагань / Е. А. Єрмоєнко, Т. Є. Федорченко, З. М. Діхтяренко, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 139–146.
23. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма факультативу для учнів старших класів «Бойовий хортинг» / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 172–183.
24. Єрмоєнко Е. А. Основоположні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць.* К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.
25. Єрмоєнко Е. А. Силова підготовка школярів 14–17 років на уроках фізичної культури з елементами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко, С. І. Болтівець, І. В. Суліма, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 158–165.
26. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.
27. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник. – К. : Паливода А. В., 2009. 227 с.
28. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської молоді засобами хортингу : метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. К. : Паливода А. В., 2017. 440 с.
29. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.
30. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
31. Зубалій Н. П. Психологічні та соціальні основи виховання особистості у системі бойового хортингу / Н. П. Зубалій, М. Д. Зубалій, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 122–129.
32. Івашковський В. В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. В. Івашковський, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.
33. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг у методиці вдосконалення силових якостей спортсменів різного віку / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрмоєнко, О. І. Остапенко, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 214–222.

34. Оржеховська В. М. Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу (проект) / В. М. Оржеховська, Т. С. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, О. В. Мельник // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол. Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 17–34.
35. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування в школярів фізичних здібностей як основи тверезого способу життя в майбутній життєдіяльності / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій, Е. А. Єрьоменко, М. В. Тимчик // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 166–172.
36. Остряньська О. А. Бойовий хортинг у впровадженні творчих здобутків передового регіонального педагогічного досвіду формування у старших дошкільників соціально-комунікативних умінь у театралізованій діяльності з використанням хортинг-ляльок / О. А. Остряньська, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 173–186.
37. Параниця С. П. Бойовий хортинг – фундаментальний осередок воїнських традицій української землі. / С. П. Параниця, Е. А. Єрьоменко, Г. А. Коломоєць, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 102–111.
38. Петрочко Ж. В. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у школярів і студентів / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 34–45.
39. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко // К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.
40. Присяжнюк С. І. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. І. Присяжнюк, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.
41. Сичов С. О. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. О. Сичов, Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.
42. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг як засіб національно-патріотичного виховання і фізичної підготовки школярів, студентської та курсантської молоді / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрьоменко, З. М. Діхтяренко, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 80–87.
43. Savchenko, Anatoliy; Yeromenko, Eduard. Combat horting – educational practice for young people. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2017. Вип. 8. С. 88–95.
44. Griban, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskiy, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrimenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. *Revista Dilemas Contemporaneos: Educacion, Politica y Valores*. Ao: VII, Numero: Edicion Especial, Artículo no.:113, Periodo: Diciembre, 2019.
45. Prontenko, K., Griban, G., Okhrimenko, I., Bondarenko, V., Bezpaliy, S., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Bulgakov, O., Bloschynskiy, I., Dzenzeliuk, D. (2019). Academic performance and mental capacity of cadets engaged in sports during studies. *Revista Dilemas Contemporaneos: Educacion, Politica y Valores*. Ano: VII, Numero: Edicion Especial, Artículo no.: 23, Periodo: Octubre, 2019

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ У КОМПЛЕКСІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДО СЛУЖБИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

**Грищук В. А.,
Єрьоменко Е. А.,
Чмелюк В. В.,
Біла В. Р.,
Бухтіяров О. А.**

*Факультет підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції Університету ДФС України*

***Анотація.** Розглянуто напрями вдосконалення фізичної підготовки курсантів і слухачів освітніх установ Міністерства внутрішніх справ України. Наведено статистичні дані Міністерства за злочинами. Відзначається, що злочинці постійно вдосконалюють свої дії, застосовують нові способи вчинення злочину, все частіше використовують різні озброєння і вибухові пристрої. Наголошується на необхідності підвищення професіоналізму і працездатності курсантів. Наведено порівняльний аналіз нормативних актів Міністерства.*

Єрмоєнко Едуард Анатолійович	кандидат педагогічних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, член кафедри ЮНЕСКО «Превентивна освіта і соціальна політика», Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, майстер спорту України міжнародного класу, Заслужений тренер України, президент Всесвітньої федерації бойового хортингу, учасник бойових дій
Зверєв Антон Віталійович	інспектор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, майстер спорту України, капітан податкової міліції
Ільницький Іван Романович	лікар вищої категорії, віце-президент Національної федерації бойового хортингу України, майстер бойового хортингу, інструктор
Кукушкін Костянтин Миколайович	головний спеціаліст відділу з питань державної служби, професійного навчання та урядових нагород Департаменту кадрового забезпечення Секретаріату Кабінету Міністрів України, учасник бойових дій
Ляховець Олеся Олександрівна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Рудей Дмитро Юрійович	директор Київської інженерної гімназії, учитель-методист
Тимчик Микола Валерійович	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри футболу Національного педагогічного університету імені Миколи Драгоманова, науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, майстер спорту України з хортингу
Тішин Андрій Володимирович	старший викладач кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, майстер бойового хортингу
Чмелюк Василь Васильович	кандидат юридичних наук, проректор з питань підготовки кадрів податкової міліції – начальник Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету державної фіскальної служби України, полковник податкової міліції, учасник бойових дій
Щапвалов Борис Борисович	кандидат психологічних наук, доцент, президент Міжнародної федерації поліцейського хортингу, президент Федерації поліцейського хортингу України, віце-президент Національної федерації бойового хортингу України

Наукове видання

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

(українською, російською та англійською мовами)

*Матеріали міжнародної
науково-практичної конференції*

14-15 липня 2020 р., м. Ірпінь, Університет ДФС України

Колектив авторів
Друкується в авторській редакції

Упорядник: Е. А. Єрмоменко

Підписано до друку 29.08.2020 р.
Формат 84x108/16
Умов. друк. арк. 45,15

Папір офсетний
Друк офсетний
Гарнітура Times

Зам. № 0238
Наклад 50 пр.

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету ДФС України.
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (серія ДК № 5104 від 20.05.2016 р.)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ